

שלו שחגיגה דוחה שבת, ויודו לו חכמים [שאם יבוא כמלאך, אין דבריו מתקבלים, שהרי 'לא בשמים היא'] (הערות הגר"ש אלישיב, ע"פ שו"ת חתם סופר ו, צח).

אָמַר רַב אֲשֵׁי וְאָנֵן טַעְמָא דְּפִרְוֵישׁ יָקוּ וְנִפְרֹשׁ, ורב שפירש את טעמו של בן דורתאי, משום שלהלן מבואר שרבנן החולקים על בן דורתאי דורשים מפסוק שחגיגת ט"ו אינה דוחה שבת, ומזה למדים שגם חגיגת י"ד אינה דוחה, כיון שכל החגיגות שוות, ולכן אף אם להלכה אנו פוסקים שלא כבן דורתאי, את הכתוב 'וזבחת' מפרשים כמוהו שמדובר בחגיגת י"ד, ואעפ"כ אינה דוחה שבת משום שיש לימוד שאינה דוחה שבת, ולכן פירש רב את טעמו, כי פוסקים כמותו שהכתוב 'וזבחת' עוסק בחגיגת י"ד, אף שלא פוסקים כמותו שחגיגה דוחה שבת (שפת אמת, המיישב לפ"ז גם מה שרש"י בדברים טז, ב פירש את 'וזבחת' על חגיגת י"ד כבן דורתאי, וראה צ"ח, והעמק דבר שם).

לְמוֹתֵר הַפֶּסַח שְׁקָרֵב שְׁלָמִים, במועד או לאחר הרגל (רש"י), ואף שדינו כשלמים, נאכל רק ליום ולילה כדן פסח, שכיון שמתחילתו אינו נאכל אלא ליום ולילה, אף סופו (רמב"ן ויקרא ז, טו, ע"פ גמ' לקמן פט, א, ראה רש"י שם 'תוס' להלן עא, ב). ומה שהפסח אינו נאכל ביום, אינו דין בקרבן עצמו, אלא מצוה חיצונית, וכמצות 'על מצות ומוריים יאכלוהו' (אור שמח קרבן פסח ד, ח). ויש שסובר שמוותר הפסח דינו כשלמים לכל הדינים, ונאכל לשני ימים ולילה (צ"ח כאן ד"ה ועפ"י זה, ולקמן פט, א, בדעת הרמב"ם).

וְרִבְנָן מַאי טַעְמָא לֹא דְחֵי שֶׁבֶת, ומכאן ראה שבן דורתאי דיבר על חגיגת חמשה עשר (כדעת תוס'), כי אילו דיבר על חגיגת ארבעה עשר (כדעת רש"י), מה שואלת הגמ' לדעת חכמים החולקים שתדחה שבת, הלא חגיגת ארבעה עשר רשות היא ואיך תדחה שבת (חזו"א א"ח קנט, י).

ושואלת הגמ', שחגיגת חמשה עשר תדחה שבת אף שיש לה תשלומין כל שבעה, כיון שזמנה קבוע, וקרבתו שזמנו קבוע דוחה שבת, ודין הוא שקרבן שדוחה שבת מותר להקריבו בחילול שבת למרות שאפשר להקריבו אחר שבת (המאיר לעולם א כו ד"ה ועוד נ"ל). ושאלת הגמ' היא רק על היום הראשון שחל בשבת, שהוא עיקר הזמן של החגיגה, מה שאין כן שאר הימים שהם רק תשלומים של היום הראשון, ודאי לא ידחו שבת, כיון שיכולים לעשותה למחר, וגם היה אפשר לעשותה אתמול (אבני נזר ח"מ קנה, בשם אביו). ויש שסובר, ששאלת הגמ' היא על כל הימים, ולא אכפת לן שהיה אפשר לעשותו אתמול, וכפסח שני שדוחה שבת אף שהיה יכול לעשותו בראשון (אבני נזר שם).

הָא דְרַאי קָרְבָן צִיבּוּר הוּא – שהרי היא באה בציבור, ויש לה זמן קבוע, וקרבתו שזמנו קבוע דוחה שבת (רש"י). וביימא (ג, א) מבואר שקרבן שזמנו קבוע דוחה שבת אפילו אם הוא קרבן יחיד, אך כיון שיש תנאים שנקטו [שם, ובתמורה (יד, א)] לשון זו, שקרבנות ציבור דוחים שבת, נקטה אותו הגמ' כאן (תוס'). ואמנם אם לא הקריבה ביום הראשון יש לה תשלומים ויכול להקריבה כל שבעה, אולם כיון שאי אפשר להקריבה אלא בימי החג, נחשב שיש לה זמן קבוע (ע"פ תוס' ולחם משנה חגיגה א, ח, וראה תוס' ר"ד, וגמ' להלן עו, ב, רש"י, ותוס' שם ד"ה ק"א מהשמע לך, וראה מה שכתבנו שם ד"ה כיון דקרבו).

שְׂבִיעָה, שְׂמוּנָה הוּוּ, אֶלְיָא מִקְאָן לְחֻגֵיגָה שְׂאִינָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, וכיון שלפחות אחד מימי החג יחול תמיד בשבת, לכן אי אפשר להביא את החגיגה שמונה ימים אלא רק שבעה (רש"י).

מָנָא יָדְעֵי – מנין ידעו הבעלים שתהא חבורתם מועטת, הרי בכל רגע יכולים לבוא אנשים לקנות חלק בפסח מבעליו, ונמנים עליו (רש"י), ומכאן ראה שלדעתו בכדי להיות מנויים על הפסח, צריך קנין ממוך, ולא די בדבור בלבד (הערות הגר"ש אלישיב, וראה מה שכתבנו לעיל סא, א ד"ה גמרא שאין).

וְאֶלְיָא שְׂבִיא בְּטוּמְאָה, ואף שלדעת רב יוסף להלן (פד, ב) בפסח הבא בטומאה הכל מודים שאין איסור שבירת עצם, ואם כן הוא צריך את הקופיץ ב"ד לשבירת עצמות הפסח, שמה מדרבנן יש איסור שבירת עצם אף בפסח הבא בטומאה (רש"י).

דְּמִית קָשִׂיא, ומצוה לכל ישראל להתעסק בו (רש"י), ואף גדול הדור בכלל (ב"י י"ד שעד, ג, בדעת ר' חיים כהן בתוס' כתובות קג, ב ד"ה אותו; ריטב"א מגילה ג, ב). ויש שהסתפק אם דינו כנשיא (ראב"ה אף קנן, מובא בהגהות מיימונית אבג, ד, ד). ■ להלכה, נשיא, הכל מיטמאין לו (שו"ע י"ד שם, יא, ולענין גדול הדור, ראה ברכי יוסף שם ובשו"ע מהדו' דרשו שם הע' לא).

יְהוּדָה בֶּן דוֹרְתַאי פִּירֵשׁ הוּא וְדוֹרְתַאי בְּנוֹ וְהֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ בְּדֵרוֹם, שחכמים היו אומרים שאין חגיגת ארבעה עשר דוחה שבת, ולדעתו היא דוחה שבת, וגם סבר שהחגיגה חובה אף אם החבורה מועטת, ולכן פירש לדרום כדי שלא יתחייב בפסח ובחגיגה (רש"י), בפסח – מדין הנמצא בדרך רחוקה, שלא זו בלבד שאינו חייב כרת על אי עשייתו את הפסח, אלא אף אינו חייב להמציא עצמו לירושלים ולהתחייב (ע"פ צ"ח לעיל ג, ב, ע"פ תוס' שם ד"ה במאליה), ובחגיגה – משום שב'דרום' הכוונה בחוץ לארץ, והנמצא בחוץ לארץ פטור מעליה לרגל ומקרבת חגיגה [ראה לעיל (ח, ב), ותוס' לעיל (ג, ב)] (מנחת חינוך מצוה ה אות יג, וראה שאלת יעב"ץ א, קצו). ויש שפירש, שלא עלה לרגל לעשות את הפסח, וממילא גם לא הוצרך לעשות חגיגה, משום שהחגיגה היא מדיני הפסח [דוגמת לחמי תודה הבאים עם התודה], ומי שפטור מן הפסח פטור גם מן החגיגה, אבל בחול המועד עלה לרגל (דבר שמואל תנינא).

ויש סוברים, שבן דורתאי היה מן הצדוקים, שסברו שחגיגה דוחה שבת (ראה ריב"ן בקובץ שיטות קמאי, וסדר הדורות, ערך יהודה בן דורתאי, וראה עוד מהר"ן חיות ב"ק מב, א), ויש שסובר שהיה צדיק, וביטל מצות עליה לרגל ושאר קרבנות החג, כדי 'למיגדר מילתא, להעמיד הדין על תילו' (חזו"א א"ח קכד לדף זה, וראה אחורי תרעא [לחיד"א] על סדר הדורות שם, שכתב שח"ו לומר שהיה צדוקי).

ויש סוברים, שמחלוקת יהודה בן דורתאי וחכמים אינה בענין חגיגת ארבעה עשר, אלא בענין חגיגת חמשה עשר (תוס'; רבנו חננאל), ואף שיש לחגיגת חמשה עשר תשלומים בחול המועד, הרחיק לדרום כי לשיטתו אחרי שהחגיגה הוקשה לפסח, כשם שלפסח אין תשלומים, כך לחגיגה אין תשלומים (תוס'), וסבר שפסח שני הוא רגל בפני עצמו, ולא תשלומים לראשון [ראה דעות התנאים בענין זה להלן (צג, א)] (צ"ח).

והטעם שהרחיק לדרום, ולא הביא לפחות את הפסח ואת החגיגה לא יביא מאחר והוא אנוס [שלא היו שומעים לו להקריבה], משום שסבר שהחגיגה מעכבת את הפסח, ואם עשה פסח ללא חגיגה, אף י"ד פסח לא יצא (חי' מהרא"ל צינן, וראה המאיר לעולם ב, ז והערות הגר"ש אלישיב).

אִם יָבוֹא אֶלְיָהוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מַה לֹּא חֲנַנְתֶּם חֻגֵיגָה בְּשֶׁבֶת, שיבוא אליהו כבן אדם, ויכריח מלך חכמת התורה